

BARBU DELAVRANCEA

Nuvele și povestiri

*Prefață, fișă biobibliografică
și referințe critice de Lucian Pricop*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DELAVRANCEA, BARBU ȘTEFĂNESCU

Nuvele și povestiri / Barbu Delavrancea ; pref., fișă biobibliografică și referințe critice de Lucian Pricop. – București: Cartex 2000, 2018

ISBN 978-973-104-763-8

I. Pricop, Lucian (ed. șt.)

821.135.1

Textele ediției de față sunt reproduse după:

Delavrancea, Nuvele și povestiri, volumele I și II,
Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1956,
Colecția „Biblioteca pentru toți”.

Au fost operate modificări privind ortografia în vigoare,
fără a afecta în vreun fel particularitățile de limbă și stil
ale autorului, specifice sfârșitului de secol XIX.

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Naturalismul zolist al prozatorului Delavrancea</i> (prefață de Lucian Pricop)	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	12
<i>Referințe critice</i>	15
Bunicul.....	21
Bunica	24
Boaca și Onea	28
Neghiniță.....	42
Domnul Vucea	52
Un om și un maestru	68
Angel Demetriescu	78
Zobie	82
Hagi Tudose	89
Micuții.....	104
Sultănica.....	110
Sorcova	131
Moș Crăciun.....	136
Bursierul.....	144
Irinel.....	162
Palatul de cleștar	176

BUNICUL

Se scutură din salcâmi o ploaie de mireisme.

Bunicul stă pe prispă. Se gândește. La ce se gândește? La nimic. Înnumără florile cari cad. Se uită-n fundul grădinii. Se scarpină-n cap. Iar înnumără florile scuturate de adiere.

Pletele lui albe și crețe parcă sunt niște ciorchini de flori albe; sprâncenele, mustățile, barba... peste toate au nins anii mulți și grei.

Numai ochii bunicului au rămas ca odinioară: blânzi și mângietori.

Cine trânti poarta?

– Credeam că s-a umflat vântul... o, bată-vă norocul, cocoșei moșului!

Un băietan și o fetiță, roșii și bucălai, sărutară mânele lui „tata moșu“.

– Tată moșule – zise fetița – de ce zboară păsările?

– Fin’că au aripi, răspunse bătrânul, sorbind-o din ochi.

– Poi, rațele n-au aripi? De ce nu zboară?

– Zboară – zise băiatul –, dar pe jos.

Bătrânul coprînse într-o mână pe fată și în cealaltă pe băiat.

– O, voinicii moșului...

Și zâmbi pe sub mustăți, și-i privi cu atâta dragoste, că ochii lui erau numai lumină și binecuvântare.

– Tată moșule, da cocorii un’ se duc când se duc?

– În țara cocorilor.

– În țara cocorilor?

– Da.

– Da rândunelile un’ se duc când se duc?

– În țara rândunelilor.

– În țara rândunelilor?

– Da.

– Tată moșule, aș vrea să-mi crească și mie aripi și să zbor sus de tot, până în slava cerului, zise băiatul netezindu-i barba.

– Dacă ți-o crește ție aripi – zise fata – mie să-mi prinzi o presură și un sticlete.

– Da... hî... hî..., poi ce fel... și mie?

Fata se întristă.

Bătrânul o mângâie și zise băiatului:

– Bine, să prinzi și pentru tine, să prinzi și pentru ea.

– Ție două și mie două... nu e așa, tată moșule?

– Firește, ție două, lui două, și mie una.

– Vrei și tu, tată moșule? întrebă băiatul cu mândrie.

– Cum de nu... mie un scatiu.

Ce fericiți sunt!

Băiatul încălecă pe un genunchi și fata pe altul. Bunicul îi joacă. Copiii bat în palme. Bunicul le cântă „Măi cazace, căzăcele, ce cați noaptea prin argele...”

O femeie uscățivă intră pe poartă cu două doniți de apă. Copiii tăcură din răs și bunicul din cântec.

E muma lor și fata lui.

Cum îi văzu începu:

– I... tată, și d-ta... iar îi răzgâi... o să ți se suie în cap...

Bunicul ridică mâna în sus, aducând deștele ca un preot care binecuvântează, și zise prelung:

– Lăsați pe copii să vie la mine!

– Biiine, tată, biiine... dar știi... o, bată-i focul de copii...

Femeia intră în casă.

– Să-i bată norocul și sănătatea, șopti moșul ca și cum ar fi mustrat pe cineva, și sărută în creștetul capului și pe unul și pe altul.

Și iar începu răsul, și jocul, și cântecul.

Se osteni bunicul. Stătu din joc. Copiii începură să-l mângâie.

Din vorbă în vorbă, copiii se făcură stăpâni pe obrazii bunicului.

– Partea asta este a mea.

– Și partea asta, a mea!

– Mustața asta este a mea.

– Și asta, a mea!

La barbă se-ncurcară. Bunicul îi împacă zicându-le:

– Pe din două.

Și copiii o și dăspicară, cam repede, că bătrânul strânse din ochi.

– Jumătate mie.

– Și jumătate mie.

Și după ce o împărțiră frățește, începu lauda.

Băiatul:

– Mustața mea e mai lungă.

Fata:

– Ba a mea e mai lungă!

Și băiatul întinse d-o mustață, și fata de alta, ba a lui, ba a ei, să fie mai lungă.

Pe bunic îl trecură lacrămile, dar tăcu și-i împacă, zicându-le:

– Amândouă sunt dopotrivă.

– Ș-a mea, ș-a ei!

– Ș-a mea, ș-a lui!

La obraji, cearta se aprinse mai tare.

– Partea mea e mai frumoasă.

– Ba a mea, că e mai albă!

Bunicul zâmbi.

– Ba a mea, că e mai caldă!

– Ba a mea, că e mai dulce!

– Ba a mea, că nu e ca a ta!

– Ba a mea, că are un ochi și mai verde!

Bunicul abia se ținea de răs.

– Ba a mea!

– Ba a mea!

Și băiatul, înfuriindu-se, trase o palmă în partea fetei.

Fata țipă, sări de pe genunchiul bătrânului, se repezi și trase o palmă în partea băiatului.

Băiatul, cu lacrămile în ochi, sărută partea lui, și fata suspinând, pe a ei.

Mama lor ieși pe ușe și întrebă răstit:

– Ce este asta, viermi neadormiți?!

Obrajii bunicului erau roșii și calzi. Și, surâzând fericit, răspunse fie-sei:

– Lăsați pe copii să vie la mine!

BUNICA

O văz, ca prin vis.

O văz limpede, așa cum era. Naltă, uscățivă, cu părul alb și creț, cu ochii căprui, cu gura strânsă și cu buza de sus crestată, în dinți de pieptene, de la nas în jos.

Cum dăschidea poarta, îi săream înainte.

Ea băga binișor mâna în sân și-mi zicea:

– Ghici ...

– Alune!

– Nu.

– Stafide!

– Nu.

– Năut!

– Nu.

– Turtă dulce!

– Nu.

Până nu ghiceam nu scotea mâna din sân.

Și totdeauna sânul ei era plin.

Îi sărutam mâna.

Ea-mi da părul în sus și mă săruta pe frunte.

Ne duceam la umbra dudului, din fundul grădinii.

Ea își înfîșea furca cu caierul de in în brâu și începea să tragă și să răsucescă un fir lung și subtțire. Eu mă culcam pe spate și lăsam alene capul în poala ei.

Fusul îmi sfârșea pe la urechi. Mă uitam la cer printre frunzele dudului. De sus mi se părea că se scutură o ploaie albastră.

– Ei, ce mai vrei? Îmi zicea bunica.

Surâsul ei mă gădila în creștetul capului.

– Să spui...

Și niciodată nu isprăvea basmul.

Glasul ei dulce mă legăna; genile mi se prindeau și adormeam; uneori tresăream și-o întrebam câte ceva; ea începea să spuie și eu visam înainte.

– A fost odată, un împărat mare, mare...

– Cât de mare?

– Mare de tot. Și-și iubea împărăteasa ca ochii din cap. Dar copiii nu avea. Și îi părea rău, îi părea rău că nu avea copii...

– Bunico, e rău să nu ai copii?

– Firește că e rău. Casa omului fără copii e casă pustie.

– Bunico, dar eu n-am copii și nu-mi pare rău.

Ea lăsa fusul, râdea, îmi desfăcea părul cârlionțat în două și mă săruta în creștetul capului.

Câte o frunză să dăsprindea din ramuri și cădea legănându-se. Eu mă luam cu ochii după ea și ziceam:

– Spune, bunico, spune.

– Și așa, îi părea grozav de rău că nu avea copii. Și... nu mai putea de părere de rău că nu are copii. Într-o zi, veni la el un moș bătrân, bătrân, că-și târa barba pe jos de bătrân și de cocoșat ce era. Și era mic, mic de tot...

– Cât era de mic?

– Poate să fi fost așa, cam ca tine.

– Va să zică nu era mic, mic de tot...

– Era mic, da nu așa mic de tot. Și cum veni îi zise: „Măria ta, ai doi meri în grădină, unul lângă altul, că nu știi care sunt ramurile unuia și care sunt ale altuia; și când înfloresc, nu știi care sunt florile unuia și care sunt ale altuia; și, aști doi meri înfrunzesc, înfloresc, se scutură, și mere nu fac. Măria ta, să știi că atunci când or lega rod aști doi meri, împărăteasa o să rămâie grea și o să nască un cocon cu totul și cu totul de aur...” Piticul se duse și împăratul alergă în grădină și căută, căută peste tot locul, până dete peste ai doi meri. Merii se scuturaseră de flori, că sub ei parcă ninsese, dar rod nu legaseră.

– De ce nu legau rod, bunico?

– Știu eu... Dumnezeu știe...

Era așa de cald... așa de bine în poala bunichii... o adiere înțetinică îmi răcorea fruntea... norii albi, alunecând pe cerul albastru, mă amețeau... închideam ochii.

Ea spunea, spunea înainte, mulgând, repede și ușurel, firul lung din caierul de in.

– Și se gândi împăratul ce să facă, ce să dreagă, ca merii să facă mere. Unii îl sfătuiau ca să-i ude mereu; și i-a udat mereu; alții ziceau să le dea mai mult soare; și împăratul a tăiat toți pomii de jur împrejur. Și merii înfloreau, în fitece săptămână, și se scuturau, și rod nu legau. Într-o zi veni la împărat o babă bătrână, bătrână și zbârcită, ca mine de zbârcită, și mică, mică, ca tine de mică...

– Ca moșu de mică?

– Da, ca moșu...

– Atunci nu era mică de tot...

– Așa, mică de tot nu era. Și zise împăratului: „Măria ta, până n-oi mulge un ulcior de lapte de la Zâna Florilor ce doarme dincolo de Valea Plângerii, într-o câmpie de mușețel, și n-oi uda merii cu laptele ei, merii nu leagă rod. Dar să te păzești, măria ta, că îndată ce te-or simți florile, încep să se miște, să se bată, și multe se apleacă pe obraji ei, și ea se dășteaptă, că doarme mai ușor ca o pasăre; și vai de cel ce l-o vedea, că-l preface, dupe cum o apuca-o toanele, în buruiună pucioasă ori în flori mirositoare, dar d-acolo nu se mai mișcă...”

– Dar ce, ai adormit, flăcăul mamei?

Tresăream.

– A, nu... știu unde ai rămas... la-a-a... Zâna Florilor.

Auzisem prin vis.

Pleoapele-mi cădeau încărcate de lene, de somn, de mulțumire. Și mă simțeam ușor, ca un fulg plutind pe o apă care curge încet, încetinel, încetișor...

Și bunica spunea, spunea înainte, și fusul sfâr, sfâr, pe la urechi, ca un bondar, ca acele cântece din buruienile în care ador-misem de atâtea ori.

– Și împăratul a încălecat pe calul cel mai bun...

– Cel mai bun... îngânam eu, de frică ca să nu mă fure somnul.

– ... și-a luat o dășagă cu merinde și a plecaat...

– ... și-a plecaat...

– Și s-a dus, s-a dus, s-a dus...

– ... s-a dus, s-a dus...

– Până a dat de o pădure mare și întunecoasă...

– ... întunecoasă...

– ... de nu se vedea prin ea. Și acolo și-a legat calul d-un stejar bătrân, și-a pus dășagele căpătâi și a închis ochii ca să se odihnească. Și... pasămite pădurea cânta și vorbea, că era fermecată. Și... cum îi aducea șoapte de departe, de pe unde ea era ca un fum, împăratul adormi, și dormi, și dormi...

Când m-am dășteptat, bunica isprăvise caierul.

Dar basmul?

Cu capul în poala bunichii niciodată n-am putut asculta un basm întreg.

Avea o poală fermecată, și un glas și un fus cari mă furau pe nesimțite și adormeam fericit sub privirile și zâmbetul ei.

BOACA ȘI ONEA

Onea pândește pe prispă. Cu ochii căprui, cu părul creț și vulvoi, în cămașă, strâns la mijloc c-o curea lată, de care i-atârână un briceag de Brașov c-o singură limbă, cu picioarele goale și crăpate. I se bate inima. Ce fericit ar fi să se deschiză poarta din față și să apară Boaca părintelui Sterea! De două ceasuri de când așteaptă. Și-ast-noapte a visat-o toată nopticica.

Onea împlinește la Sfântu Nicolae șapte ani, și Boaca aproape șase.

El nu poate trăi fără ea; ea se prăpădește dupe el. El e vioi ca un pui de lup; ea, galeșe ca o pisicuță. Nici el, nici ea n-ar scăpa o vorbă rea, ca alți copii din mahala, măcar de i-ai frige pe grătar.

Onea deapănă un basm pe care l-a auzit de curând și se pre-gătește să i-l spuie... „Baba porni p-o cărăruie și moșul pe altă cărăruie...Ce vor găsi să pupe și să vâre în traistă“... Înalte sunt ulucile părintelui Sterea! Casele dispar pe dupe ele. Abia se vede acoperișul de tinichea cărămizie... „Și baba dădu peste un șoricel... Îl sărută și-l puse-n traistă... Și moșul dădu peste un mușuroi de furnici“... O! ce cățea e maica preoteasa! O funducă îndesată și rea topenia pământului... Biata Boacă răcnea cât o lua gura: „Nu mai fac, mămicule, nu mai fac!“ Ș-o mână grasă și puternică o aruncă pe drum în pielea goală și-i trânti poarta în nas. Boaca se lipi de poartă, s-apucă de clanță și țipă până i se stinse glasul... Cum îi zvâcni inima din loc! Poarta de subt dudul bătrân s-a deschis... Boaca!... Cu ochii verzi, cu peștrui pe obraji, cu părul rotunjit din foarfecă, c-o fustă de stambă roșie pân' la genunchi, c-un șorț albastru mai lung ca fusta și cu pantofiori negri și fără tocuri.

Onea îi face cu mâna. Boaca dă din cap. Trece drumul. În praful de pe uliță se văd urmele pașilor ei mărunți. Își dau mâna. Se uită unul la altul. Tac. Privirile lor s-aprind de bucurie.

Onea:

– Haide...

Ea:

– Haidem...

– Departe-departe...

– Mai departe ca atunci?

– Mai... o-ho!

– Încotro?

– Dincolo de via părginită...

Ș-apucă p-o cărăruie tăiată în bălării de trei ori mai nalte ca ei.

– Onco, spune drept... m-ai văzut?

– Ieri?

– Da, ieri!

Boaca se albi și peștruiile ei ca linteia parcă erau picățele pe un sfert de hârtie. Onea o strânse de mână și lăsă ochii-n pământ.

– Unde erai?

– În poartă, pe prispă...

– Atunci?...

Două lacrimi alunecară pe obraji Boachii; una se opri în sfârcul gurei și cealaltă pe subt bărbie. Onea o luă d-amândouă mâinile.

– Zău, iacă, zic vorbă mare, c-am închis ochii și nu te-am văzut... Și-am fugit, m-am închis în casă și-am plâns în pernă până ce-ai încetat tu...

– Ce bine îmi pare! Îmi pare așa de bine, căci altfel cum m-aș fi măritat eu cu tine?... Nu e-așa?...

– Firește...

– Că bărbatul nu trebuie să vază pe femeia lui în pielea goală!...

– Daaa...

– Că e păcat...

– Daaa...

– Mămicu când se primenește se duce dincolo și tata stă dincoace...

Onea și-aduse aminte că într-o noapte, pe când se ducea în poiană, văzuse pe neica Radu măcelarul și pe... râzând pe nalbă, goi – despuiați – și tăcu rușinat.

Apoi, mâniat foc, rupse câteva crăci de laur, le trânti jos și zise:

– Fie, că maica preoteasa trebuie să fie rea de tot!

Boaca râse cu lacrimi și-l apucă de mijloc.

– O, nu știi ce bună e mămicu! Cât nu ne-ar bate, nici atâtica, nici firicel. Ea ne spală, ea ne îmbracă, ea ne laie, ea ne culcă, ea ne închină, ea de toate...

– Atunci de ce?...

– De ce? Fiindcă n-am fost cuminte...

– N-ai fost cuminte?

– Eram să dau foc casii!... Ieri, dupe amiază, mă învârteam pe lângă vatră, unde fierbeau două ulcele... Și cum mă uitam așa, văz o sticlă albă, în hiridă, pe care n-o mai văzusem... Mă întinz... și... N-o ajungeam... Pui un scăunel subt picioare și tot n-o ajung... Pui un scăunel peste alt scăunel... Mă sui, mă înalț, pui mâna pe ea, și scăunelele încep să dărdâie, ș-odată buf, caz, și sticla cât colo, se sparge peste gătejele care ardeau pe vatră... Un pocnet, și flacările mă orbesc... Țip... Vine mămicu... Stinge focul... Și pe urmă, știi... Spune, drept-drept, m-ai văzut?

Onea făcu cu capul în sus.

– Țu!

– Nici pe Vasilica?

– Țu!

Vasilica e sora ei a mai mare. La sân-Petru împlinește nouă ani.

– Pe Vasilica s-o vezi – e mai grasă – pe mine nu... Eu să fiu cuminte-cuminte, și niciodată mămicu meu n-o să mă mai scoată în drum ca p-un copil de șase luni... Cum, n-am, n-am să mai fiu?

– Ba da, Bocuțo, î-ba da...

– Vasilica țipă și mai tare ca mine...

– Da' și tu răcneai...

– Ea, ea, ea tremură și ține mâinile adunate în față... Și joacă, și joacă pe tălpi ca un gânsac când vede bobocii dintâi...

Și Boaca pufni în răs, și Onea râse și el... Și răsul lor se perdu încet-încetinel, ca doi clopoței de sanie.

– De ce-o fi ținând mâinile-acolo?

– De rușine...

– Toată ești de rușine, nu numai acolo... Eu, eu când urlam, am auzit două femei șoptind, și parcă mi-ar fi tras cu cărbuni aprinși pe spate... Vasilica e mai grasă ca mine... Nu e așa?

– Nu știu...

– N-ai văzut-o?

– Nu...

– Nici pe mine?

– Nici...

– De m-oi vedea vrodată, mă rostogolesc din pat, caz și mor... Și mă duc, mă duc, e-he!... Și nu mă mai vezi...

Onea oftă, făcu o cruce, scuiță în patru părți și-o sărută... D-ar și ea că ieri a văzut-o fără să vrea!... A mințit-o și-și dă seama că întotdeauna o va minți ca să-i facă plăcere.

– Hai să ne luăm de talie, zise Boaca.

– Hai!

– Și să mergem așa ca și cum am fi unul...

– Biiine!

Și-și petrecură mâinile lor subțirele pe la spate.

– Nu, *pălințe*, nu, nu *asa, pălințe*, zise Boaca râzând.

Onea, mirat:

– De ce zici așa?

Boaca înghiți de câteva ori și-i spuse încet, așa ca o taină.

– Când eram eu mică-mică, că abia gongoneam mamă, tată și papă, și dormeam lângă sobă într-un leagăn, așa zicea mama tatii: „Nu *asa, pălințe*, nu *asa*“. Și mama râdea pe îfundate.

– Da' maica preoteasă nu e peltică...

– Nu e...

– Atunci, de ce-i zicea așa: nu *asa, pălințe*, nu *asa*?...

– Ca să-l mângâie, se vede, ori am visat eu... Nu știi...

– Ai visat, Bocuțo...

Și ea încet și șiret:

– Când ne-om mărita noi împreună... tu... ai să fii popă...

A!... nu mă dă decât după popă... Când ne-om mărita noi împreună, eu am să-ți zic uneori: „Nu *asa, pălințe*, nu, nu, nu *asa*!“

– Când, uneori?

– Când n-o fi așa...

– Da' cum să fie?

– Să fie altfel decât așa...

Copiii își despletiră mânuțile de pe trupurile lor, priviră unul la altul și se sărutară. Boaca vârî mâna în părul lui Onea și-l strânse cât putu, scrâșnind din dinții ei mărunți.

– Dă-l de moț, dă-l de moț, zise Boaca... De ce n-ai venit când te-am fluierat?